

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI AXLOQIY TARBIYALASHDA XALQ PEDAGOGIKASINING AHAMIYATI

Joniyeva Tursunoy Boboxon qizi

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Annonatsiya: Ushbu maqolada xalq pedagogikasining axloqiy tarbiyalash ishlaridagi ahamiyati, axloqiy tarbiyalashda xalq pedagogikasidan foydalanish haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, maktabgacha yoshdagi bolalar, axloqiy tarbiya, xalq pedagogikasi.

Axloqiy tarbiya - bu shaxsni har tomonlama rivojlantirish umumiy tizimining asosiy yo'nalishi, maqsadli boshlash jarayoni bolalar insoniyat va ma'lum bir jamiyatning axloqiy qadriyatlariga, axloqiy fazilatlarni, fe'l-atvor xususiyatlarini, ko'nikma va xulq-atvor odatlarini shakllantirishdir. Bolalarni axloqiy tarbiyalash insonning barcha harakatlarining asosi hisoblanadi. Uning shaxsiyatining tashqi qiyofasini shakllantiradi, uning qadriyatlar tizimini, bolaning shaxsini shakllantirish jarayonining xususiyatlarini belgilaydi. Maktabgacha yoshda, ayniqsa bola axloqiy me'yorlar va talablarni o'zlashtirishga moyil. Bolaning shaxsiyatini shakllantirish eng muhim vazifalardan biridir. Asosiy maqsadlar tarbiyaviy axloqni shakllantirish madaniy merosga munosabat va hissiyotlar; o'z millatiga hurmat, o'z-o'zini hurmat va boshqa millat vakillariga, tengdoshlariga, ota-onalariga va boshqa odamlarga nisbatan bag'rikeng munosabatni shakllantirish. Maktabgacha yoshdagi bola o'z harakatlarini tahlil qilish, boshqalarning harakatlarini baholash qobiliyatini rivojlantiradi bolalar... Bu bolaga aks ettiruvchi fikrlash uchun zarur shartlarni beradi. Ko'zgu tafakkurining rivojlanishi ta'lim bola boshqa bolaning qalbini his qilish qobiliyatiga ega. Bolani o'zini boshqa odamlarning poyabzaliga qo'yishga o'rgatish, boshqa odamlarning

yutuqlaridan xursand bo'lish, uning muvaffaqiyatsizliklarini boshdan kechirishni o'rganish kerak.

Maktabgacha yoshdagi bolada kattalar tomonidan uning xatti-harakatlariga bo'lgan talab sezilarli darajada oshadi. Jamiyatda axloq qoidalari, hamma uchun majburiy bo'lgan ijtimoiy axloq normalariga rioya qilish markaziy talabdir. Atrofdagi dunyoni bilish imkoniyatlarining o'sib borayotgan imkoniyatlari bolaning manfaatlarini o'ziga yaqin odamlarning doirasidan tashqarida olib boradi, jiddiy faoliyatda kattalar o'rtasida mavjud bo'lgan munosabatlar shakllarini boshlang'ich rivojlanishiga imkon beradi. Bola tengdoshlari bilan qo'shma ishlarda qatnashadi, o'z harakatlarini ular bilan muvofiqlashtirishni, o'rtoqlarning qiziqishlari va fikrlarini hisobga olishni o'rganadi. Maktabgacha yoshdagi bolalik davrida nafaqat yuqori talablar qo'ygan holda, bolaning faoliyatida o'zgarishlar va murakkabliklar mavjud idrok, fikrlash, xotira va boshqa aqliy jarayonlar, shuningdek, ularning xatti-harakatlarini tartibga solish qobiliyatiga ta'sir qiladi. Erta bolalikdan shakllangan shaxsiyatni rivojlantirish uchun shart-sharoitlar bolaga boshqalardan ta'sir qilishning yangi usullarini yaratishga zamin yaratadi. Rivojlanayotgan bola yangi psixologik xususiyatlar va xatti-harakatlar shakllarini o'rganadi, buning natijasida u insoniyat jamiyatining kichik a'zosiga aylanadi.

Maktabgacha yoshda, nisbatan barqaror ichki dunyo vujudga keladi, bu esa bolani birinchi marta odam deb atashga asos bo'ladi. hali to'liq shakllanmagan, keyingi rivojlanish va takomillashtirishga qodir bo'lgan shaxs. Bola shaxsiyatining rivojlanishi ikki tomonni o'z ichiga oladi. Ulardan biri shundaki, bola asta-sekin o'z atrofidagi dunyoni anglay boshlaydi va unda o'z o'rnini anglaydi, bu xatti-harakatlarning yangi turlarini keltirib chiqaradi, uning ta'siri ostida bola muayyan harakatlar qiladi. Boshqa tomon - bu hissiyot va irodaning rivojlanishi. Ular ushbu motivlarning samaradorligini, xulq-atvorning barqarorligini, tashqi sharoitdagi o'zgarishlardan mustaqilligini ta'minlaydi. Natijada axloqiy tarbiya bola kattalarning roziligini olishni istaganligi uchun emas, balki odamlar o'rtasidagi munosabatlardagi muhim qoida sifatida, o'zini tutish qoidalarini juda muhim deb hisoblashi uchun harakat qila boshlaydi.

Zamonamizning jiddiy muammolaridan biri ma'naviyatning etishmasligi, yaxshilik qilish zaiflik hisoblanadi. Shuning uchun maktabgacha yoshdan boshlab axloqiy tarbiyalash masalasiga kuchli e'tibor qaratish lozim.

Tarbiyalash madaniyatning umuminsoniy qadriyatlariga asoslanishi kerak va muayyan mintaqalar urf-odatlariga xos bo'lgan umuminsoniy qadriyatlarga zid bo'lmagan milliy madaniyat qadriyatlari va me'yorlariga muvofiq qurilishi kerak. Xalq madaniyati bilan tanishtirishda xalq bayramlari milliy xarakterning vositasi, kattalar uchun dam olishning yorqin shakli sifatida muhim rol o'ynaydi. Tizimli, maqsadli shakllantirish yuqori axloqiy shaxsiyat uyushgan bolalar jamoasida ro'y beradi. Bizning maktabgacha muassasamizda maxsus o'quv ishlari, shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan. Yosh avlodni hayotga, mehnatga tayyorlash, tarbiyachilar bolalarni kamtarin, halol, prinsipial bo'lishga o'rgating, vatanni sevishga, mehnat qila olishga, odamlarga nisbatan sezgirlik va g'amxo'r munosabatni uyg'unlashtirishga o'rgating. Tarbiyachilar tabiatdagi mavsumiy o'zgarishlar bilan munosabatlarni o'rnatadilar. Boshlanishning asosiy shakllari bolalar madaniy meros: -kognitiv suhbatlar; - ijodiy, samarali va o'ynoqi faoliyat bolalar; -Kutubxonaga ekskursiya, maqsadli shahar ko'chalari bo'ylab sayr qilish. Tarbiyachilar va ota-onalarning birgalikdagi harakatlari natijasida bola turli xil ifoda shakllarini o'zlashtira boshlaydi, o'z tajribasi, tengdoshlar o'rtasidagi insoniy munosabatlar, hissiy sezgirlik va o'z his-tuyg'ulariga suyanadi. Ushbu jarayon turli xil nuqtai nazardan ko'rib chiqiladi. ko'rish: turli vaziyatlarda xatti-harakatlar normalari (transportda, jamiyatda, dasturxonda); odamlarga nisbatan axloqiy me'yorlar; ma'naviy tarkibiy qism; vatanparvarlik hissi; shaxsiy fazilatlar. Axloqiy fazilatlarini tarbiyalash, ahloqiy xulq maktabgacha yoshdan boshlash yaxshidir. Natijada o'qituvchilar va ota-onalarning hamkorligida tezroq erishish mumkin. Bolalar tushuntirishdan ko'ra ko'proq narsa qilishlari kerak axloq qoidalari, tamoyil va me'yorlar, lekin ularni amalda ham namuna bilan namoyish etadi. Xalq pedagogikasi jamiyatning pedagogik madaniyatidagi eng yaxshi qadriyatlarini mujassamlashtirgan: kattalarga hurmat, yuqori axloqiy fazilatlar, mehnatsevarlik, bag'rikenglik va albatta o'zaro totuvlik. Sobiq sho'ro tuzumi davrida

bu kabi qadryatlarning va an'analarning toptalishi sababliahloqiy holatlarning yomonlashuviga olib keldi. Shuning uchun ham milliy qadryatlar va an'analarni yana o'z holatiga va albatta bundada yaxshi natijaga olib chiqish uchun esa xalq pedagogikasi ta'lim-tarbiya masalalarini oilaviy munosabatlarda qaror toptirdi. Oila bu –jamiyat negizidir. Xalq pedagogikasida oila inson hayotida eng samarali tarbiya omili sifatida qaraladi. Oila farzandlar o'rtasidagi munosabatlarda ham boshlang'ich vositasi sifatida ko'rilgan.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Haydarova G. va b. Xalq pedagogikasi. T., "Tafakkur", 2009 y
2. Jumaboyev Y. "O'zbek bolalar adabiyoti" "Toshkent" 2012 y
3. Mutalipova M.J. Xalq pedagogikasi (o'quv qo'llanma).- T., 2015 y
4. Sodiqova Sh "Maktabgacha pedagogika" "Tafakkur bo'stoni" 2019y